

Asia: VN/28937/2021

Arviomuistio pienriitamenettelystä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleistä

Kärjäoikeus suhtautuu myönteisesti arviomuistion esitykseen pienriitamenettelyn säätämisestä, eikä pienriitamenettelyn säätämiselle nähdä erityisiä esteitä.

Muut arviomuistiossa esitetyt vaihtoehdot eivät vaikuta yhtä käyttökelpoisilta esitettyyn vaihtoehtoon verrattuna, eikä ole myöskään tarkoituksenmukaista luoda tuomioistuinmenettelyn rinnalle vaihtoehtoista menettelyä, kuten pienien riita-asioiden käsittely kuluttajariitalautakunnassa.

On selvää, että pienriitamenettely lisää merkittävästi kärjäoikeuksien työmäärää, eikä ilman riittäviä lisäresursseja uudistukselle asetettuja tavoitteita ole mahdollista saavuttaa. Lisäresurssoinnin tulisi koskea sekä tuomareita, kärjänotaareita että kärjäsihteereitä.

Menettelyuudistuksen vaikutusta käsiteltävien asioiden määrään on vaikea arvioida. On oletettavaa, että osa jo nyt tuomioistuimissa vireillä olevista asioista ohjautuisi jatkossa pienriitamenettelyyn. Arviomuistiossa esitetty oletus siitä, että suuri määrä taloudelliselta arvoltaan pienempiä asioita jäisi tuomioistuinmenettelyn ulkopuolelle muun muassa pitkien käsittelyaikojen ja oikeudenkäyntikuluristin johdosta, pitäneee paikkansa. On kuitenkin melko mahdotonta arvioida ennakolta, mikä merkitys pienriitamenettelyn säätämisellä olisi ja ovatko muistiossa esitetyt keinot ylipäänsä riittäviä, jotta nyt tuomioistuinkäsittelyn ulkopuolelle jäävät asiat ohjautuisivat jatkossa kärjäoikeuksiin.

Kärjäoikeus pitää joka tapauksessa muistiossa esitettyjä pienriitojen määriä jossain määrin ylimitoitettuna.

Pienriitamenettelyssä käsiteltävät asiat

Käräjäoikeus arvioi pienriitamenettelyn soveltuvan parhaiten pienehköihin saamista koskeviin riitoihin - aivan kuten muistiossa on esitetty. Myös riitautuneet summaariset asiat voitaisiin jatkossa käsitellä kyseisessä menettelyssä. Olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista, että pienriitamenettelyssä voitaisiin käsitellä myös muita dispositiivisia riita-asioita, joissa riidankohteen euromäärä jäisi erikseen määritellyn euromäärän alapuolelle.

Muistiossa esitetty 5.000 euron raja vaikuttaa johdonmukaiselta, joskin lakia säädettäessä tulee ottaa huomioon mahdolliset rahanarvon muutokset, mikä tarkoittanee euromääräisen rajan asettamista edellä esitettyä hieman korkeammalle tasolle.

Lapsen elatusta koskevia asioita ei käräjäoikeus ei pidä pienriitamenettelyyn sopivina. Vaikka yhdeltä kuukaudelta määrättävä elatusapu mahtuu esitetyn rajan piiriin, usealta vuodelta maksettava elatusapu ylittää esitetyn euromääräisen rajan siitä huolimatta, että raja asetettaisiin esimerkiksi 10.000 euroon. Suuri osa lapsen elatusta koskevista asioista tulee vireille lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevan hakemusasian liitännäisvaatimuksena, jolloin asia käsitellään riitaisena täysimittaisessa riita-asian käsittelyssä. Edellä mainittu huomioon ottaen elatusapuasiasia, vireilletulotavasta riippuen, voisi ohjautua erityyppiseen menettelyyn, mikä ei olisi tarkoituksenmukaista.

Suhde täysimittaiseen oikeudenkäyntiin

Pienriitamenettelyn mahdollinen soveltuminen kulloinkin käsiteltävänä olevaan asiaan ei saisi olla harkinnanvaraista tai tulkinnallista.

Jotta pienriitamenettelylle asetetut tavoitteet eli asioiden käsittelyn nopeutuminen ja kustannusten alentuminen toteutuisivat, lainsäädännön tulisi olla mahdollisimman selkeä.

Edellä mainitun johdosta käräjäoikeus pitää parhaana vaihtoehtona sellaista mallia, jossa kaikki riita-asiat, joiden kohteen arvo alittaa tietyn euromäärän, ja mahdolliset muut laissa erikseen menettelyn soveltamisalan piirin määritellyt asiat, käsiteltäisiin asianosaisten kannanotoista riippumatta pienriitamenettelyssä. Käräjäoikeus pitää kannatettavana myös sitä, että poikkeustilanteissa tuomioistuimella olisi oikeus päättää siitä, että asia tulisi pienriitamenettelyn sijasta ratkaista täysimittaisessa oikeudenkäynnissä esimerkiksi laajan todistelun perusteella. Malli voisi pitää sisällään myös sen, että asianosaiset voisivat keskenään sopimalla päättää siitä, että pienriitamenettelyn sijasta asia käsiteltäisiin täysimittaisessa oikeudenkäynnissä ja päinvastoin. Tuomioistuimella olisi kuitenkin prosessijohtovaltansa perusteella lopullinen harkintavalta siitä, minkälaisessa menettelyssä riita-asia käsiteltäisiin eikä tuomioistuin olisi sidottu siihen, mitä asianosaiset ovat asianeet.

Kuten muistiossa on todettu, edellä kuvattu malli olisi selväpiirteinen ja ennakoiva.

Menettelyn keventäminen ja yksinkertaistaminen

Käräjäoikeus ei näe tarvetta keventää pienriitamenettelyssä käsiteltävien asioiden osalta haastehakemuksen ja vastauksen muotoa ja sisältöä.

Kuten muistiossa on esitetty, haastehakemuksen ja vastauksen laatimista voisi helpottaa se, jos niitä varten olisi tarjolla lomakkeita tai mahdollisuus laittaa asia vireille sähköisen asiointiportaalin kautta. Lomake edistäisi vaatimusten ja niiden perusteiden ilmoittamista asian jatkokäsittelyä helpottavalla tavalla. Pelkkien lomakkeiden laatiminen ei kuitenkaan ole riittävää, vaan lomakkeiden lisäksi tarvitaan riittävää ohjeistusta. Myös asiointiportaaliin on mahdollista sisällyttää asianosaista ohjaavaa informaatiota ja laatia portaali niin, että vajavaisesti täytetty hakemus ei ohjautuisi tuomioistuimeen.

Myös pienriita-asioiden tiedoksiantomenettelyä tulisi keventää.

Sovittelumenettelyä ei ole syytä säätää pakolliseksi. Sen sijaan tuomioistuimille tulisi säätää velvollisuudeksi selvittää asianosaisten suostumus sovittelumenettelyyn asian vireille tulovaiheessa. Tämä voisi toteutua nopeasti ja vaivattomasti esimerkiksi rastittamalla haastehakemusta jätettäessä tai haasteeseen vastattaessa lomakkeesta haluttu vaihtoehtoinen kohta.

Pienriitamenettelyssä käsiteltävien asioiden osalta kirjallisten lausumien määrää tulisi rajoittaa. Lausumien määrän rajoittaminen edistäisi menettelyn tavoitetta joutuisasta käsittelystä. Lienee myös tarpeen säätää siitä, että haastehakemuksen saapumisen jälkeen asian käsittelyä voitaisiin jatkaa suoraan suullisessa käsittelyssä pyytämättä vastaajalta erillistä kirjallista lausumaa.

Muistiossa ei lausuta erikseen kirjallisen yhteenvedon laatimisesta, mikä käräjäoikeuden käsityksen mukaan lienee tarpeellista myös pienriitamenettelyssä, joskin sen pitäminen myös suullisesti pitäisi säätää mahdolliseksi.

Käräjäoikeuden käsityksen mukaan suullinen käsittely voitaisiin pienriita-asioissa järjestää kuten oikeudenkäymiskaaren 8 luvussa säädetään sellaisista hakemusasioista, joita ei ole säädetty käsiteltäväksi riita-asioiden käsittelyjärjestyksessä.

Käräjäoikeus ei katso pääkäsittelyn keston tai todistelun rajoittamisen olevan tarpeellista. Kuten muistiossa todetaan, pääkäsittelyn keston rajoittaminen voisi vaikeuttaa asian selvittämistä ja puuttua asianosaisten oikeuteen ajaa asiaansa ja esittää todistelua sekä vaikeuttaa aineellisesti oikeaan lopputulokseen pääsemistä. Tuomioistuimilla on myös näytön esittämisen osalta jo nyt riittävät keinot puuttua tarpeettoman todistelun esittämiseen.

Materiaalisen prosessin johdon osalta käräjäoikeus katsoo, ettei pienriita-asioissakaan asian tutkimisvelvollisuus voi kuulua tuomarille, vaan asian selvittämisvelvollisuus tulee säilyttää asianosaisten velvollisuutena. Asianosaisilla olisi väittämis- ja vetoamistaakka, kuten muissakin riita-asioissa sekä todistustaakka.

Käräjäoikeus ei pidä tarpeellisena säätää siitä, että pienriita-asioissa ratkaisu tulisi antaa määräajassa asian vireille tulosta. Tuomioistuimen työnjaollisin keinoin voidaan varmistaa, että pienriitamenettelyssä käsiteltävät asiat ratkaistaan joutuisasti. Kuten muistiossa todetaan, olisi myös epäjohdonmukaista säätää pienriita-asioiden ratkaisemiselle määräaika, kun sellaista ei ole muissa riita-asioissa, vaikka niissä riidan intressi on suurempi, ja ne ovat siksi asianosaisille lähtökohtaisesti merkityksellisempiä.

Käräjäoikeus ei sallisi kirjallisia todistajanlausumia pienriitamenettelyssä käsiteltävissä asioissa muistiossa esitetyistä syistä eikä myöskään säätäisi todistajien kuulustelua puheenjohtajan

tehtäväksi. Todistajien ja muiden kuultavien kuulustelu ei sovi tuomioistuimen rooliin dispositiivisissa riita-asioissa.

Maallikkoavustajasta voisi olla enemmän haittaa kuin hyötyä. Vaikka pienriitamenettely olisi täysimittaista oikeudenkäyntiä yksinkertaisempi, kärjäoikeus ei kannata sitä, että oikeudenkäyntiasiamiehelle ja -avustajalle asetettavista kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin pääsäännöstä poikkeavasti. Oikeudenkäyntikynnyksen alentamiseen voitaisiin vaikuttaa säätämällä esimerkiksi kulukatto.

Pienriitamenettelyssä käsiteltävät asiat tulisi säätää käsiteltäväksi aina yhden tuomarin kokoonpanossa. Myös kärjänotaarilla tulisi olla toimivalta käsitellä pienriita-asioita laamannin antaman määräyksen nojalla.

Pääkäsittely

Pääkäsittelyn tarve

Asian ratkaiseminen pääkäsittelyssä (suullinen käsittely) tulee myös pienriitamenettelyssä käsiteltävissä asioissa olla ensisijainen vaihtoehto. Asia voitaisiin ratkaista suullista käsittelyä pitämättä, jos asiassa ei esitettäisi henkilötodistelua tai suullisen käsittelyn pitäminen ei muusta syystä olisi tarpeen. Asian laatuun liittyvää mainintaa ei pidä sisällyttää lainsäädäntöön.

Pääkäsittely videoyhteydellä

Kärjäoikeus katsoo, ettei pienriitamenettelyn osalta ole tarvetta säätää videoyhteyksien käyttämisestä muista tuomioistuimissa käsiteltävistä asioista poikkeavasti. Jo nyt voimassa olevat säädökset antavat riittävästi vaihtoehtoisia tapoja asianosaisten osallistumiselle suullisen käsittelyyn joko fyysisesti paikan päällä, puhelimitse tai videonvälityksellä samoin kuin todistajien kuulustelemiseen. (Huom! puhelimitse ainoastaan valmisteluun)

Suullisten käsittelyjen määrä ei oletettavasti lisääntyisi niin merkittävästi, että se aiheuttaisi ongelmia tuomioistuinten salikapasiteetin osalta. Suurin osa pienriita-asioista ratkaistaneen kärjäoikeuden käsityksen mukaan kirjallisessa menettelyssä.

Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen

Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuden osalta muistiossa esitetyistä vaihtoehdoista kärjäoikeus pitää parhaiten pienriita-asioihin soveltuvana sitä, että hävinnyt asianosainen veloitetaan korvaamaan voittaneen asianosaisen oikeudenkäyntikuluja kuitenkin rajoittaen

korvattavien kulujen määrää. Korvattavien oikeudenkäyntikulujen määrä voisi olla muistiossa esitetyllä tavalla porrasteinen. Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuden rajoittaminen ei kuitenkaan saisi johtaa siihen, että avustajan käyttäminen kuluvastuun johdosta ei olisi mahdollista.

Pienriitamenettelyssä käsiteltävissä asioissa myös tuomioistuinmaksu tulisi säätää merkittävästi alemmalle tasolle, kuin sen määrä on tällä hetkellä riita-asianmenettelyssä käsiteltävissä asioissa.

Tarkoituksenmukaista ei myöskään olisi se, että asianosaisella (yksityishenkilö) ei olisi mahdollista saada julkista oikeusapua pienriitamenettelyssä käsiteltävissä asioissa.

Ratkaisun perusteleminen

Kuten muistiossa on todettu, oikeus saada perusteltu päätös kuuluu perustuslain 21 §:n 2 momentissa nimenomaisesti turvattuihin oikeusturvatakeisiin. Se tarkoittaa muun ohella sitä, että ratkaisun perusteleminen tulee pysyä pääsääntönä, eikä ratkaisun perusteluvelvollisuutta pienriita-asioissa tule säätää muita riita-asioita kevyemmälle tasolle. Tuomion perustelemista koskevat säännökset mahdollistavat jo nykyisellään tuomion perustelemisen ytimekkäästi ja selostamatta laajasti asiassa esitetyn todistelun sisältöä.

Muutoksenhakuoikeus

Muutoksenhakuoikeutta pienriitamenettelyssä käsiteltyjen asioiden osalta ei ole syytä säätää muista riita-asioista poikkeavasti.

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet laamanni Marja Virtanen sekä käräjätuomarit Mikko Ollikainen ja Henna Murtonen

Virtanen Marja
Etelä-Savon käräjäoikeus